

BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DE LA SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA-FICCIÓ I FANTASIA

Primavera 2013. Número 36

EDITORIAL

Sebastià Estradé, 90 anys fecunds

Aquest any, el mes de novembre, la SCCFF, conjuntament amb les Ter-Cat, commemorarem el cinquantenari d'Aldous Huxley (1894-1963) i C.S. Lewis (1898-1963), escriptors de ciència-ficció i assagistes. Però aquest butlletí de primavera el volem dedicar a felicitar Sebastià Estradé, el nostre degà també com a autor de ciència-ficció, assagista i divulgador científic.

Sebastià Estradé va néixer a Sallent el 14 de març de 1923, i amb aquest article d'obertura li volem agrair el privilegi que ens deixi compartir l'aterratge d'aquell nen que deia que la Lluna és a quatre passes, i hi hem d'anar, fins a l'arribada, noranta anys després, en aquesta mar de la tranquil·litat que sembla que ha trobat al veí poble d'Avinyó, sempre al costat de la seva estimada esposa Pepita, a qui encara pot dedicar el seu afecte i totes les seves atencions.

També li volem agrair que amb el seu contacte i la seva presència entre nosaltres, ara en aquest butlletí com fa anys, el 1997 i el 2007, als dos encontres de ciència-ficció a Vilanova i la Geltrú, ens fa sentir plenament part de l'aventura de la humanitat. Estradé és l'home que es cartejava a Von Braun, el pare del programa espacial nord-americà; és l'home que des de Robledo de Chavela, dins la xarxa de seguiment del programa Espai profund, informava del desplegament de la missió Apollo XI fins que els primers humans van arribar a la Lluna; és l'home que freqüentava Buzz Aldrin, el segon humà que va trepitjar la Lluna, i altres astronautes en congressos internacionals; el qui a Barcelona era veí del doctor Joan Oró, el científic de la NASA que més sabia de l'origen de la vida; Estradé és el primer doctor al món en dret aeronàutic i de l'espai.

Sebastià Estradé ens ha fet somiar amb les seves novel·les juvenils de ciència-ficció, però també ens ha ensenyat les bases científiques i tecnològiques que fonamentaven aquests somnis, amb els seus articles i llibres de divulgació científica, que repassem a la secció

d'opinió.

Per tota aquesta vida d'obra, gràcies, mestre Estradé.

CRÒNICA

XXVII edició de les Ter-Cat

Per segon cop vam acostar-nos al Vallès Occidental i vam repetir seu: Sabadell. Aquest cop convidats per l'escriptor Alfons Mallol i el club de lectura de CF de Sabadell.

Les jornades van tenir un denominador comú: la biblioteca Vapor Badia, on es va fer el 100% dels actes. En primer lloc, la trobada matinal acompanyada de cafès i tallats. Seguidament, a les dotze s'inicià el debat al voltant de la

novel·la *Leyes de mercado* de Richard Morgan (Gigamesh), conduït magistralment pel club de lectura de CF. La novel·la és una distopia al voltant del poder de les empreses en un futur no gaire llunyà.

Seguidament es passà a dinar. Vam ser més de quaranta persones. Durant els cafès, Oleguer Homs i Jordi Solé (autor i editor) ens presentaren la novel·la de ciència-ficció *Terra promesa*, que inicia una nova col·lecció ("Retorn al sol") de l'editorial Voliana.

Més tard, Gerard Guix ens mostrà la seva trilogia fantàstica composta per *El prodigi*, *L'enginy* i *El talent* (Estrella polar) i ens descobrí alguns entramats del món editorial. L'autor assegurarà que la trilogia, tot i presentar-se com una fantasia juvenil, evoluciona clarament cap a una fantasia més fosca i adulta, amb un escenari catastròfic centrat en la ciutat de Barcelona.

Alfons Malloï ens presentà també la seva segona novel·la, *El antiguo legado*, de fantasia heroica. I finalment Guillem Bou va compartir amb nosaltres el seu joc de cartes pedagògic Mathcar Madcar, un projecte creat amb els seus alumnes que pot esdevenir un refent en el futur com a nou mètode que combina mecenatge i diversió.

Convé destacar, a part de les presentacions, que el club de lectura de CF de Sabadell va acceptar formar part de les entitats que col·laboren durant la segona fase de la tria dels premis Ictineu. Així, doncs, a part dels membres de la Ter-Cat i de la SCCFF, enguany també s'hi incorporen els membres d'aquest club de lectura.

Eloi Puig

Conferència sobre distopies, ciència, cinema i literatura

Dins el marc del cicle

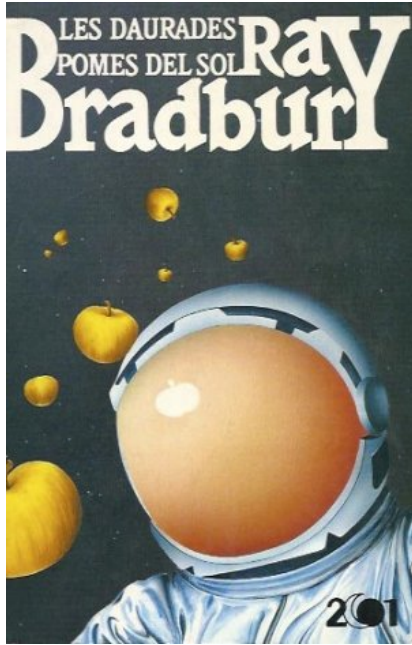
Inspiraciència

2013, el passat 6 de març va tenir lloc amb prop d'una cinquantena d'assistents la conferència

"Després de la fi del món: ciència i literatura en el *boom* actual de les distopies". El periodista i escriptor Ricard Ruiz Garzón i l'arquitecte i estudiós del cinema de ciència-ficció Jaume Valor van parlar-nos de les distopies més rellevants al cinema i la literatura i del paper que hi tenen la ciència i la ciència-ficció. La sessió va combinar imatges de diferents films amb comentaris sobre aquests i sobre obres literàries de referència, presentades, respectivament, per Valor i Ruiz Garzón en una alternança que va funcionar amb eficàcia. Films com ara *1984* (M. Radford), *Fahrenheit 451* (F. Truffaut), *Metropolis* (F. Lang), *Blade Runner* (R. Scott) o *Gattaca* (A. Niccol), entre d'altres, van ser dissecionats, alhora que també ho van ser les novel·les en què alguns s'inspiraven, i també d'altres obres literàries com ara *Un món feliç* (A. Huxley), *Nosotros* (Y. Zamiatin), *Mercaders de l'espai* (F. Polh i C.M. Kornbluth), *No em deixis mai* (K. Ishiguro), *Limbo* (B. Wolfe) o les tres novel·les de la *Trilogia del Desastre* (J. Brunner), entre d'altres.

Al blog [Barcelona-Robot](#) podeu trobar més informació sobre l'acte.

Jordi de Manuel

Notícies literàries

Als darrers premis literaris Ciutat d'Alzira, el XVII premi de narrativa infantil Vicent Silvestre va ser per al prolífic Jordi Sierra i Fabra per *El dia que en Gluck va arribar a la Terra*, "la història de l'amistat entre un simpàtic extraterrestre boig per les pomes i un xic molt especial".

D'altra banda, RBA prepara per a passat l'estiu una nova edició de *Les daurades pomes del sol*, el recull de contes de Ray Bradbury de 1953 que conté alguns dels seus relats més populars, com "La sirena", "El vianant" o "El so d'un tro", i que Pleniluni ja havia publicat en català el 1987 dins la peonera col·lecció "2001".

La cartellera teatral

Tal com anunciàvem al butlletí 33, del 8 de març al 7 d'abril es representa al TNC *La dona vinguda del futur*. Afegim que la companyia Parking Shakespeare va presentar el febrer passat, dins el projecte Parking Hivern, *Pell de mercuri* de Philip Ridley, en traducció de Marc Rosich i dirigida per Antonio Calvo,

dins el marc desolat de l'antiga fàbrica Fabra i Coats, al barri de Sant Andreu de Barcelona: un món deshumanitzat en què els postciutadans es nodrien d'unes càpsules, les "butterfly", que els eliminaven els records. D'altra banda, al teatre Aurora, d'Igualada, també el mes de febrer es va estrenar *Olor de gas* de Pep Elias, adaptació del text guanyador del premi de novel·la breu Ciutat de Mollerussa de 2010, amb un protagonista desenganyat, l'Adam, que decideix tornar a començar tan lluny com sigui possible i se'n va a recomençar al planeta Mart: l'obra, protagonitzada per Joan Valentí, també es va representar a Manresa, Tarragona, Granollers i Girona. A la Nau Ivanow, al barri de la Sagrera, a Barcelona, el Teatre estable de la Casa reial va presentar fins al primer cap de setmana de març *El gran despropòsit*, amb dramaturgia i direcció de Raquel Loscos i Salvador S. Sánchez: en un món futurista la tecnologia s'ha desfasat i per a sobreviure és imprescindible la música en directe i, si no es canta o se sent algú cantant, el cap esclata. Al barceloní Teatre Akadèmia es va escenificar fins al 17 de març *Constel·lacions* de Nick Payne, amb direcció de Mònica Bofill: una "comèdia romantiquàntica"

que repassava quaranta-tres universos paral·lels a partir de la clàssica premissa "què passaria si...?" desplegada per una científica i un apicultor. Finalment, la sala Tallers del TNC va tancar aquest 3 de març, per raons de pressupost, amb la darrera representació de *Groenlàndia* de Jordi Faura, una obra apocalíptica situada en una època en què es van esgotant les reserves de petroli a la Terra. La foto, de David Ruano, del TNC, és d'aquesta darrera representació.

Estrena de "Los últimos días"

Per al proper 27 de març hi ha anunciada l'estrena de *Los últimos días*, el film del qual els directors, els germans Àlex i David Pastor, van presentar el "teaser" al darrer Festival de Sitges, l'octubre passat, amb una bona acollida. El film, protagonitzat per Quim Gutiérrez, José Coronado, Marta Etura i Leticia Dolera, mostra una trama apocalíptica futurista ambientada a Barcelona. Una estranya malaltia que s'estén pel món obliga la gent a recloure's a casa, ningú no gosa sortir, però mentre la ciutat s'ensorra el protagonista, un gris oficinista, es veu forçat a sortir al carrer per retrobar la seva xicota, embarassada. A Sitges, els directors, que van debutar el 2009 amb *Infectados*, van explicar que havia estat un rodatge complicat, amb escenes amb animals, amb

foc, i en una ciutat desolada, amb els edificis enrunats i en què el subsòl esdevé el lloc més segur.

Més notícies de cinema

Al darrer festival de Sundance, el gener passat, va guanyar el primer premi Focus Forward el documental *Cyborg Foundation* de Rafel Duran, que explica la història del català Neil Harbisson (a la imatge), afectat d'acromatòpsia, que fa que ho vegi tot en blanc i negre, i que és el primer ciborg reconegut per un govern, dins un projecte originat al campus tecnològic de Mataró. Al Sundance de 2004 es va revelar Shane Carruth amb l'interessant film de ciència-ficció de baix cost *Primer*, d'alteracions

temporals, i que vam poder veure fa anys al Floridablanca de Barcelona; el febrer passat, al festival de Berlín, Carruth va tornar a sorprendre amb *Upstream color*, un film sobre

possessions mentals que va renunciant progressivament al diàleg fins a esdevenir una simfonia d'imatges i so que els crítics han qualificat d'una joia de la ciència-ficció experimental. D'altra banda, la Disney ha anunciat que J.J. Abrams, creador de la sèrie "Lost" i que el juliol estrenarà el nou film de la sèrie "Star Trek", *Star Trek en la foscor*, també dirigirà el setè episodi de *Star Wars*, que és previst que s'estreni el 2015. Finalment, el nostre director de moda, J.A. Bayona, ha confirmat que dirigirà un film de ciència-ficció a Hollywood, produït per Warner Bros.

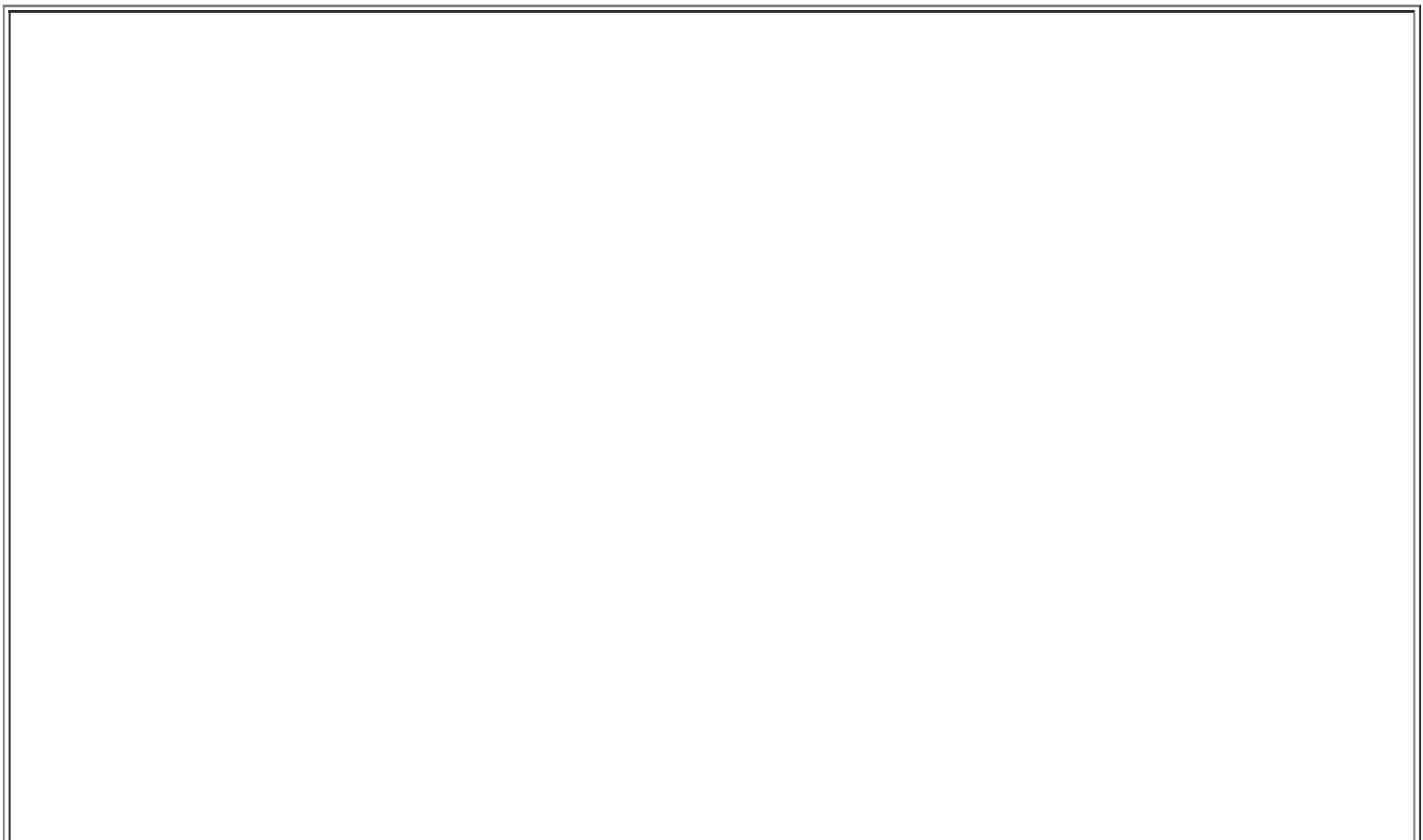
El 31 Saló del Còmic

De l'11 al 14 d'abril tindrà lloc a la Fira de Barcelona el 31 Saló internacional del Còmic. Una de les exposicions que s'hi presentaran serà dedicada als setanta-cinc anys de "Superman", amb originals dels autors que l'han dibuixat i amb alguns objectes de marxandatge. I una altra exposició serà dedicada als cinquanta anys de "X-Men" i de "The Avengers", creats per Stan Lee i Jack Kirby. Entre els autors convidats, hi haurà el francès Manu Larcenet, autor de *Le retour à la Terre* i *Le combat ordinaire*, l'argentí Liniers, el canadenc Guy Delisle i la italiana Lorena Canottiere. El cartell l'ha dibuixat l'asturià Alfonso

Zapico.

LLIBRES

Mònica Batet
No et miris
el Riu

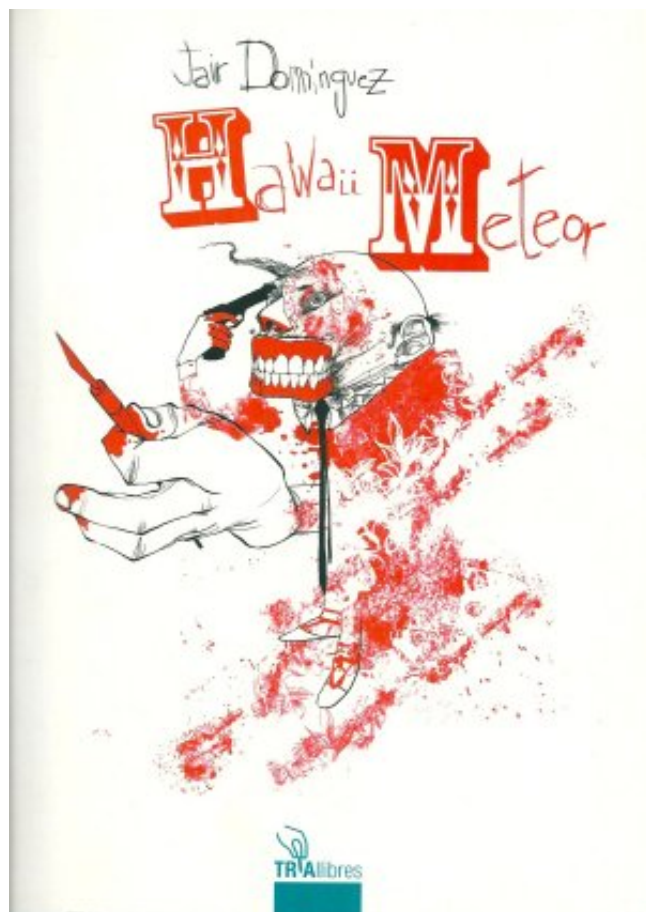
No et miris el Riu de Mònica Batet **"Papers de fortuna", 26, Editorial Meteora, Barcelona, novembre 2012.**

Mònica Batet (el Pont d'Armentera, 1976) ha publicat un dels llibres de fantasia més interessants de la collita del darrer any. Una novel·la alhora sofisticada i senzilla, ingènua i perversa, brillant i morbosa, clara i inquietant.

Una ciutat d'aire hongarès és travessada pel Riu, amb majúscula, un Riu que aparentment domina voluntats i causa pertorbacions, i es nodreix de ciutadans i visitants, els cadàvers dels quals retorna quan els ha deglutit amb la seva lògica incomprendible: "Hi havia ofegats que s'estaven

anys sense aparèixer i un bon dia començaven a surar intactes, com si el temps s'hagués negat a passar per a ells; mentre que n'hi havia d'altres que mai pujaven a la superfície"; n'hi ha que retornen en solitari i hi ha aparicions simultànies de cinc o sis ofegats amb alguna afinitat que els investigadors han d'escatir; hi ha cadàvers inidentificables, torturats, lligats amb herbes del fons que fins i tot els surten per la boca, i hi ha cadàvers embellits, incorruptibles; i també n'hi ha d'assassinats, apunyalats o amb una bossa de plàstic lligada al cap, perquè la perversitat irracional no nia solament al Riu.

Amb la forma de tres històries interrelacionades que duen a una revelació inesperada, més la documentada investigació aportada per un dels personatges, el llibre de Batet, amb una coberta que no pot ser més adequada, s'inscriu amb autoritat dins la tradició de les narracions entorn de masses líquides seductores, com el mar dels ofegats de *Sota el bosc lacti*, l'oceà de *Solaris* o el riu subterrani de *La mort i la primavera*.

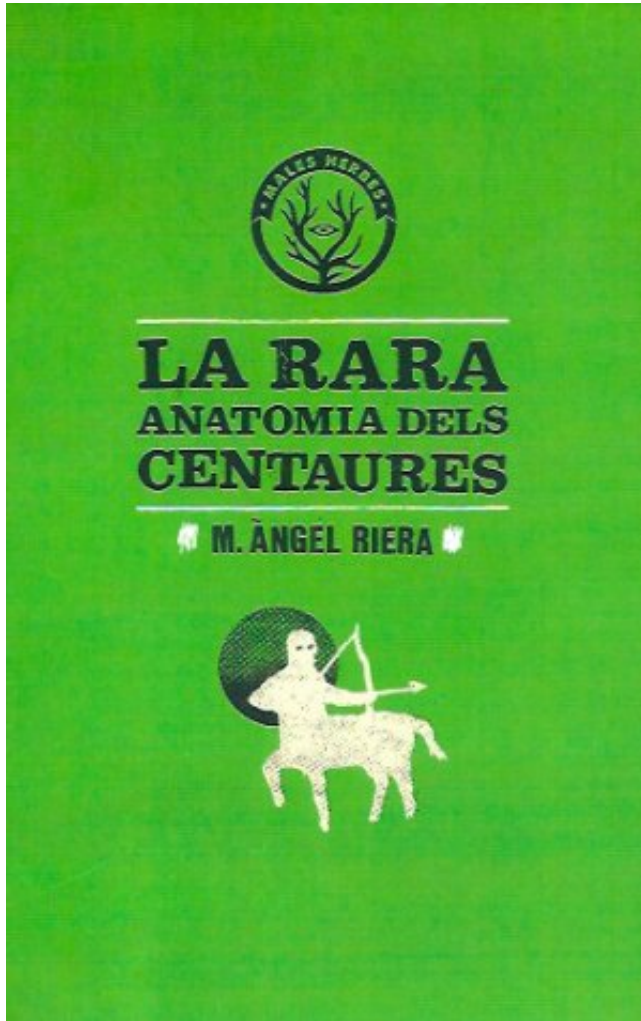
Hawaii Meteor de Jair Domínguez "Tria de narrativa", 8, Associació Cultural Editorial Tria, Barcelona, 2012.

Primer va ser William Burroughs, que va mostrar que es pot escriure sense programa, només airejant les escombraries que amaguem sota l'estora del cervell; després Stephen King va ensenyar a endreçar-les per donar forma estètica a arguments macabres i cruels, i encara Quentin Tarantino va demostrar que el sadisme pot ser divertit, potser no per a la víctima, però, com que es mor, tampoc no hi fa res. I ara arriba el guionista Jair Domínguez (Barcelona, 1980): benvinguda sigui la seva impertinència desacomplexada en tots

els sentits, literaris, ètics, estètics i ideològics.

A la novel·la, situada en un futur proper, seguim les demencials aventures de "quatre separatistes de bona fe que l'únic que volen és fer volar Madrid pels aires i matar el rei d'Espanya". Així, sota una forma de film farcit de *flashbacks* que acaben d'embolicar la troca, acompanyem els gegantins i atlètics Claudi Friginals, Pitu Urgell i Johnny Beirut i el nan Junior Montblanc en la seva missió, embarcats dins un Chevrolet Corvette Z06 groc, i assistim a les seves fantàstiques peripècies, que algun cop fins i tot els enfronten amb el líder independentista Oriol Urgell, "l'Estaca", germà d'en Pitu, i més durament amb el palindròmic Damon Nomad, el "Nòmada", implacable combatent al servei del Senyor Dolent.

Una barrabassada refrescant i transgressora, prou ben escrita dins el seu registre i amb una interessant aportació a l'argot contemporani, tot i algunes inadvertències ortogràfiques, lèxiques i sintàctiques (arròs que "es coba", parets "d'adob", seguir "la corrent") que han passat per malla a una edició en general prou acurada.

La rara anatomia dels centaures **de Miquel Àngel Riera** **"Distorsions", 3, Editorial Males Herbes, Barcelona, novembre 2012.**

Quan trenta anys enrere vaig comentar l'edició original d'aquest llibre vaig escriure, del conte que dóna títol al volum, que reprenia el tema d'un conte de Moni Reventós d'abans de la guerra que Joan Triadú havia fet reviscolar a la seva antologia de contistes catalans de 1850 a 1950. "La rara anatomia dels centaures", amb el projecte de captura i cria en granja d'aquests éssers mitològics, és un dels relats que podem adscriure al gènere fantàstic, i un dels més bonics i tristos, tot i que més ben tancat que acabat, del recull de Miquel Àngel Riera (1930-1996) que ara també ha

fet reviscolar Les Males Herbes. També s'inscriu dins el fantàstic el magnífic "La segona mort", un conte amb impressions d'un executat després de la mort ben relacionable amb el colpidor "Un episodi al pont del riu de l'Òliba" d'Ambrose Bierce, segons Vonnegut el millor relat fantàstic nord-americà. Més dins la ciència-ficció sociològica situariem "L'idealista", amb una gran empresa immobiliària que ha comprat ajuntaments, empreses de transport i convents de monges, i ben clarament "Prohibit pensar", amb un dictador que introdueix elèctrodes al cervell dels ciutadans, i al límit del fantàstic, la ciència-ficció i el terror tindriem "Primavera total", amb la venjança d'una heura esporgada just al llindar de la nova estació. També al límit foren "Sortir amb la dona", relat previsible protagonitzat per un taxidermista, i "La gàbia de vidre", amb el miratge d'un reflex inabastable copsat a la paret reflectant d'un restaurant, o encara "La capsxa xinesa", dins l'espai d'un somni dins un somni dins un somni.

Com Triadú havia fet reviscolar Reventós i Les Males Herbes han fet retrobar Riera, per situar l'autor en un joc de tres personatges emmirallats com els del relat "L'endeví", sobre la creació literària, recordem que Miquel Àngel Riera era oncle i padrí de bateig d'un central i centrecampista del Barça, Nadal, que es deia justament Miquel Àngel pel padrí (i que va jugar al Barça per la inclinació del padrí), el qual futbolista i antic tennista al seu torn és oncle del tennista Rafael Nadal. Benvingut altra vegada Miquel Àngel Riera entre nosaltres.

Rosa Fabregat

Ancorada en la boira

Obra poètica I (1953-1993)

Pagès editors

Ancorada en la boira. Obra poètica I (1953- 1993)

de Rosa Fabregat

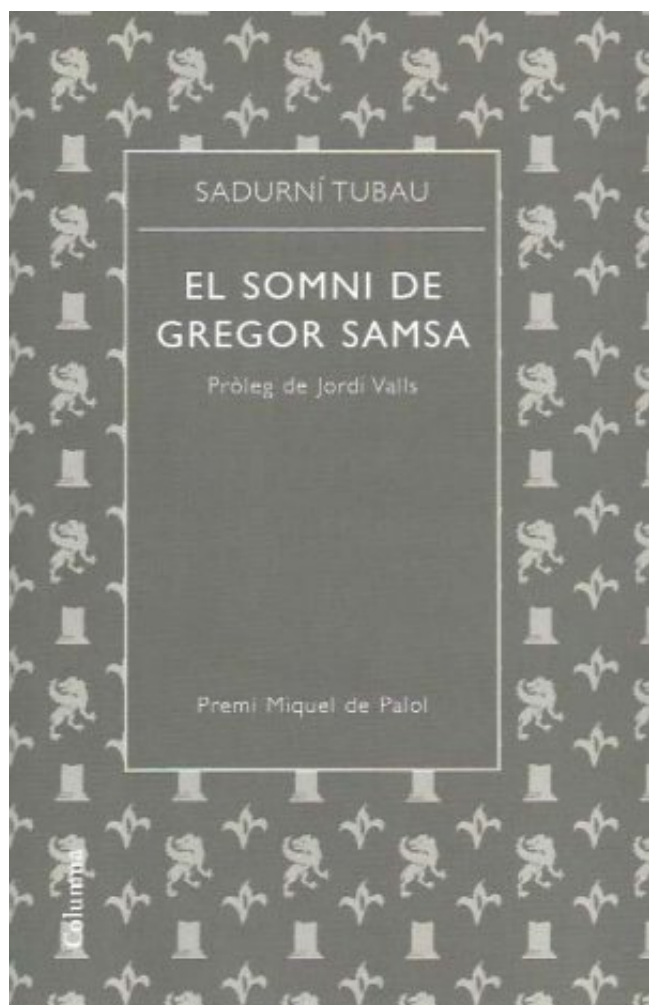
"Biblioteca de la Suda", 151,
Pagès editors, Lleida, gener 2013.

Completant el llibre *La temptació de vol. Obra poètica II (1994-2011)* ("Biblioteca de la Suda", 147, Pagès editors, Lleida, abril 2012) ja tenim publicada en dos gruixuts i elegants volums tota la poesia de Rosa Fabregat. Un digne i merescut colofó de la celebració del seu vuitantè aniversari. Més d'un miler de pàgines que des d'ara ens acompanyaran en un retorn amable i reposat a prop de seixanta anys de reflexió i de creació, de feina constant i de dedicació a la poesia.

Al butlletí número 8, de gener-febrer de 2008, ja vam comentar l'antologia de Rosa Fabregat *Mel per*

dintre, triada per Maria-Pau Cornadó, que a la introducció remarcava "la voluntat ferma" de l'autora de "relacionar les ciències i les lletres, sense la necessitat d'establir ponts entre ambdues, perquè per a ella el coneixement és un tot". Malgrat la temptació, doncs, no destacarem els poemes amb un centre d'interès més adreçat al nostre camp, que són molts, per no traïr aquest esperit de totalitat, que compartim. Sí que voldria cridar l'atenció sobre la Nota de l'autora que encapçala aquest volum I. Tot i que manifesta que quan ha revisat els poemes alguna vegada "he decidit fer un canvi en algun vers" però finalment "l'he deixat tal com estava", sí que ha fet una petita esporgada: "Crec en el científic honest que es dóna als altres i dedica tota la seva vida a la seva feina. Per aquesta raó, defugint el tremendisme i l'especulació [...] he eliminat versos que podien posar en dubte la bona tasca de tot científic i els resultats de les seves investigacions."

Ciències i lletres, doncs, però sobretot profunditat i honestat, en la culminació d'una obra que, com diu Francesc Parcerisas al pròleg, lliga "tots els mons sota un sol món de sentit".

El somni de Gregor Samsa

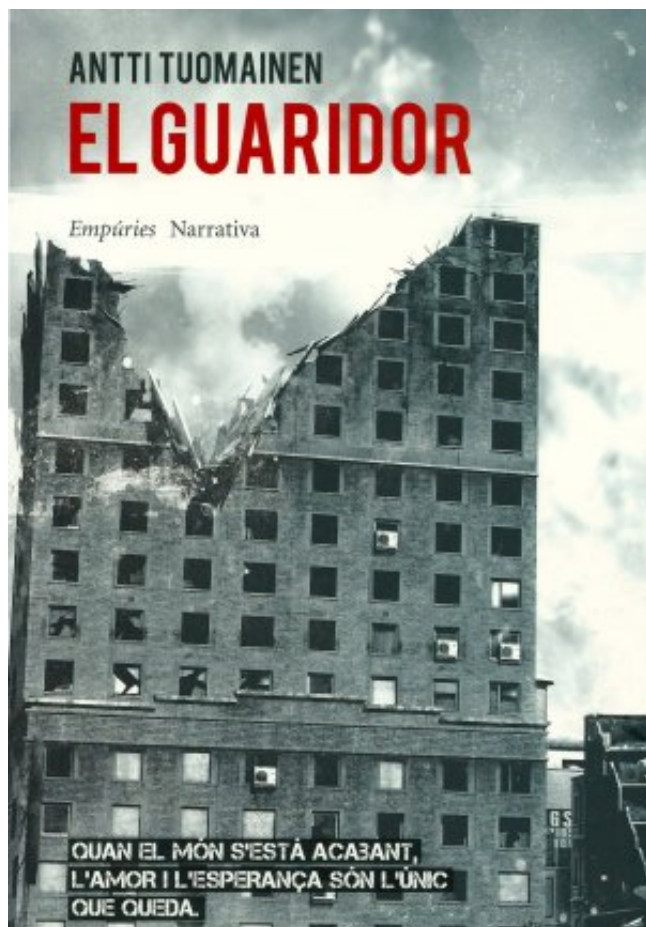
de Sadurní Tubau

"Col·lecció Àuria", 120, Columna edicions, Barcelona, gener 2013.

Un altre llibre de poesia, gènere no gaire habitual en aquesta secció del butlletí. Sadurní Tubau (Castellar del Vallès, 1949), poeta i professor d'arts plàstiques, va guanyar el premi Miquel de Palol 2012 amb aquest volum unitari. Entre els nou poemaris que ha publicat, ja havia donat veu a personatges de ficció, com a *Hamlet i Yorick: diàleg en els llimbs*.

En aquesta ocasió, comentem aquest seu llibre perquè l'autor dóna veu a Gregor Samsa, el memorable protagonista de la trasbalsadora narració fantàstica "La transformació" de Franz

Kafka. En deixem constància i en recomanem la lectura, ben suggeridora, com la de tota la bona poesia. Que en siguin un tast alguns versos, com els del poema en què Samsa s'adreça al seu autor i proclama: "Tu ets la meva obra, Franz, / no a l'inrevés", que certifiquen la preponderància de l'obra i del personatge de ficció respecte de l'autor, perquè al capdavant és l'obra la que ens desperta la posterior atenció per l'autor; i també el triomf de la perennitat de l'obra artística per damunt de la transitorietat de la vida de l'autor, com explica un altre poema que acaba dient: "i ara la llei ha fet / que mentre tu, / humana ànima indolent, / jeus entre crisantems / i podrides margarides / fins que la molsa / arribi als teus llavis, / en aquest luctuós Cementiri / jueu, / quan retornin els pit-roigs / a la teva tomba / jo encara seré viu."

El Guaridor

d'Antti Tuomainen

Tr. d'Emma Claret i Eila Pyrhömen

"Narrativa", 422, Editorial

Empúries, Barcelona, novembre 2012.

Em sembla que va ser la interessant *La senyoreta Smila i la seva especial percepció de la neu* (1992) del danès Peter Hoeg la primera aproximació de la novel·la negra nord-europea a la ciència-ficció que ens va arribar. Potser en aquella novel·la més clarament, perquè la història amb rerefons de la relació colonial de Dinamarca respecte a Grenlàndia es resolia amb una motivació extraterrestre que no va satisfer alguns lectors.

El Guaridor del finlandès Antti Tuomainen, nascut el 1971, es vincula al gènere per l'ambientació. Així, la trama de la intriga se situa en un futur proper en què "les zones del sud d'Espanya i d'Itàlia estaven oficialment abandonades a la seva sort. A Bangla Desh, que ara com ara s'estava enfonsant al mar, hi havia germinat la pesta, que amenaçava d'escampar-se per tot Àsia. [...] Guerres o conflictes armats en curs a la zona de la Unió Europea: tretze, la majoria a les fronteres. [...] El petroli no s'havia esgotat, tot i que ho havien pronosticat durant dècades. El problema era exactament el contrari. Hi havia petroli de sobres per a totes les coses que acceleraven la desaparició de les reserves d'aigua". En aquest món apocalíptic, amb "l'esgotament dels aliments, l'esgotament de l'aigua neta, l'esgotament de tot", en què els finlandesos que poden, envaïts pels pobles de més al sud, fugen cap al nord de Noruega, el Guaridor s'ha erigit en el venjador que extermina els suposats culpables, famílies de banquers, empresaris, fabricants... Johanna Lehtinen, una periodista inquieta, desapareix quan investigava els crims del Guaridor, i el seu home, en Tapani, un poeta que sobreviu com pot, n'emprèn la cerca i ha de suplir una policia impotent i sense recursos en un descens esperançat a la desesperança, en tres tètrics dies de pluja constant.

Una nova oportunitat d'acostar-nos a la literatura fina, més enllà del sensacional moliner d'Arto Paasilinna.

CINEMA

Revisant els clàssics

Westworld Michael Crichton, EUA, 1973.

Just fa quaranta anys s'estrenava entre nosaltres, amb el títol comercial *Almas de metal*, el primer film de Michael Crichton (guionista i director). Situat en un futur proper, la companyia Delos hi ofereix "les vacances del futur, avui". Segons la

publicitat, el turista pot viatjar en el temps a Pompeia en temps de l'imperi romà, al món medieval de l'Europa del segle XIII o a l'oest americà de 1880. En realitat van a un parc temàtic d'atraccions dividit en tres sectors, i ambientat per robots amb els quals la gent conviu, s'hi baralla, hi fa l'amor o els mata. Els empleats que atenen els visitants també són robots, uns andròides perfectes. El negociant John Blane (James Brolin) ja hi ha estat, i hi fa de guia entusiasta del seu amic, l'advocat Peter Martin (Richard Benjamin). Trien anar a l'oest. Amb l'equipatge adequat i autèntics colts amb munició real, s'instal·len a l'hotel del poble i han de fer vida amb els vilatans, sense poder distingir els que són andròides i els que són visitants com ells. Al *saloon*, el pistoler androide (Yul Brynner) repta en Peter, en John l'incita a tornar-s'hi, i en el duel en Peter mata el pistoler. En Peter no sap si ha mort un home de debò, però en John li mostra que els revòlvers tenen un dispositiu de seguretat que els impedeix tirar contra cossos calents. Quan a la nit els operaris fan les reparacions del decorat i els tècnics adoben els robots malmesos, hi detecten anomalies, una mena de malaltia de les màquines, com un virus informàtic. Moltes de les màquines han estat programades per computadores, i els tècnics no saben ben bé com funcionen. L'endemà al matí, el pistoler va a l'hotel per venjar-se d'en Peter, però aquest el mata altre cop. "Estic per creure-ho", comenta en Peter; "Per què no? Això és tan real com qualsevol altra realitat", respon en John. Una serp de cascavell, robòtica, mossega en John. Els tècnics, que amb les pantalles controlen tot el que passa, la van a recollir i l'analitzen. Han fallat els circuits lògics, s'ha produït una psicosi dels circuits centrals, i el cap científic recomana tancar el parc, però el supervisor en cap (Alan Oppenheimer) diu que justament l'al·licient de Delos és el risc. Diran que és ple, per no deixar entrar ningú més, i mentre localitzen les

anomalies vetllaran per la seguretat dels que són dins. El pistoler torna, en John s'hi enfronta i el robot el mata. Els tècnics s'adonen que no tenen cap control sobre els robots, i no els poden desactivar perquè actuen amb l'energia acumulada. Ni tan sols poden controlar la temperatura del centre de comandament, ni poden obrir les portes per fugir. A l'espai medieval també hi ha comportaments anòmals de robots rebels, fins que comencen a matar turistes. Al sector romà, els robots en fan una matança. En Peter troba un accés al soterrani, on els tècnics s'han asfixiat. Quan el descobreix el pistoler, en Peter li tira una ampolla d'àcid i fuig cap al món medieval. El pistoler, minvat de facultats i quasi sense vista, el segueix, i en Peter el crema. Fugint, troba una noia presonera, l'allibera, però també és un robot. En Peter, sol enmig de la desolació del món artificial destruït, amb tots els humans morts, evoca irònicament l'eslògan de Delos: "Quines vacances us reservem!"

El film, de 1973, és just del final d'un temps d'expansió i d'inici de la crisi del petroli, un temps propici per a la ciència-ficció amb visions ombrívoles: és l'any que Pedrolo publica el conte "Darrer comunicat de la Terra", i l'any següent publicarà el *Mecanoscrit*. També, a l'inici de l'era informàtica, hi ha una insistència en el fet de perdre els referents de la realitat, el protagonista sovint no sap si tracta amb humans o amb robots. En aquest sentit és remarcable la frase del company que hem transcrit: "Això és tan real com qualsevol altra realitat", una anticipació d'això que anomenarem la "realitat virtual". La desolació final, quan en Peter auxilia la presonera, que ell creu una víctima com ell i que resulta que és un robot, ens pot recordar el fatalisme desolat de *Sóc l'legenda*, la novel·la de Richard Matheson de 1954 traslladada a la pantalla el 1964 per Sidney

Salkow i Ubalda Ragona a *L'ultimo uomo della Terra*, amb Vincent Price, i el 1971 encara més maldestrament per Boris Sagal a *The Omega Man*, estrenat comercialment entre nosaltres com *El último hombre vivo*, amb Charlton Heston, fins a la redempció del film *I am Legend* de Francis Lawrence (2007) amb Will Smith. En un altre aspecte, la persecució final de l'obstinat androide que s'esmicola anticipa les imatges finals del film *The Terminator* de James Cameron, de 1984. El film, ja fa quaranta anys, ens enfrontava amb una realitat tecnològica que anava suplint la realitat convencional, i reflecteix el desconcert davant una tecnologia omnipotent al servei de l'oci d'una humanitat desvagada i desmotivada.

max-jim

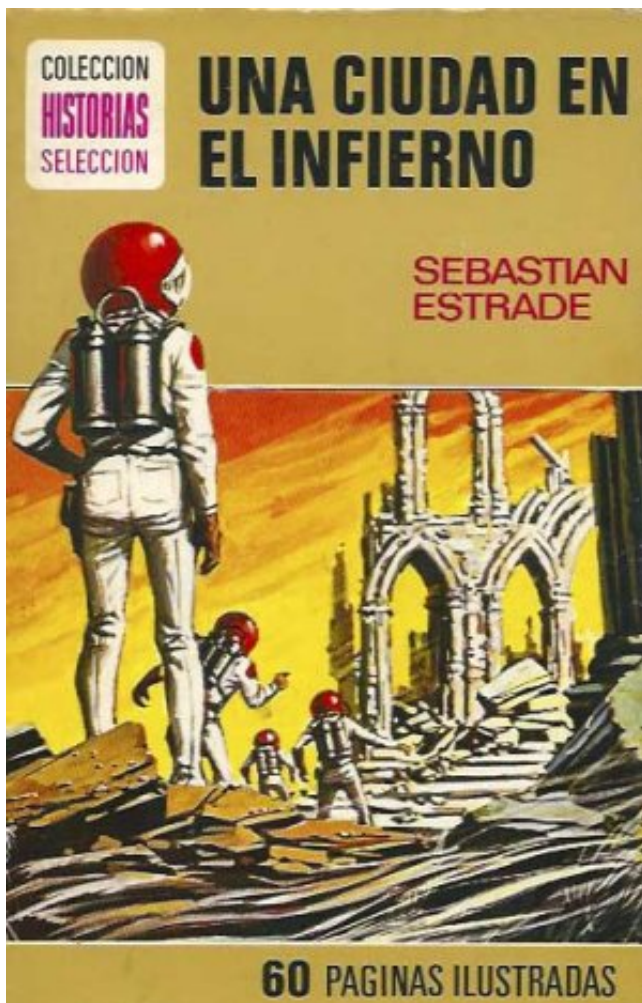

Seqüències memorables

A les masmorres d'un castell sempre hi ha sorpreses: *Westworld*, Michel Crichton, 1973.

CÒMIC

El còmic com a iniciació a la lectura

Anys enrere era habitual l'enfadosa polèmica entre defensors del còmic contra defensors del llibre, o potser més precisament entre defensors alhora del còmic i del llibre contra detractors del còmic considerat enemic del llibre. En una primera etapa tot plegat es va resoldre amb aquella frase que deia que, a les mans infantils on ara hi ha un còmic, demà hi haurà un llibre (que evidentment tampoc no feia feliços els lectors contumaces de còmic, però tampoc no costa tant d'entendre).

Potser l'origen d'aquesta complicitat entre còmic i llibre, de la iniciació amb el còmic que menava cap a la lectura del llibre, es pot exemplificar de la millor manera amb la "Colección Historias" de l'Editorial Bruguera, iniciada el 1955 amb *Juana de Arco* d'Aldo

Brunetti, *Veinte mil leguas de viaje submarino* de Verne i *La isla del tesoro* de Stevenson, i que fins a 1965 va publicar 204 títols. Eren llibres de tapa dura, amb sobrecoberta en color que

proclamava "con 250 ilustraciones", amb 256 pàgines que oferien el text, sovint retallat perquè encaixés dins la paginació, i la mateixa novel·la en forma de còmic intercalada en 64 pàgines il·lustrades en blanc i negre (una d'història il·lustrada per cada tres de text, amb una mitjana de quatre vinyetes per pàgina il·lustrada). Així, podies llegir la història seguida, llegir-la més ràpidament en el còmic, o anar llegint i, quan t'impacientaves, tiraves pel dret amb les pàgines il·lustrades i, quan quedaves tranquil de saber què passava, tornaves a llegir el text al teu ritme sense angúnies. Costaven 30 pessetes.

El 1964 hi va haver la prova de treure una tria dels títols ja publicats, ara traduïts al català, dins la "Col·lecció Històries", amb les mateixes "250 il·lustracions" de l'edició original. En van sortir una vintena de títols fins a 1966.

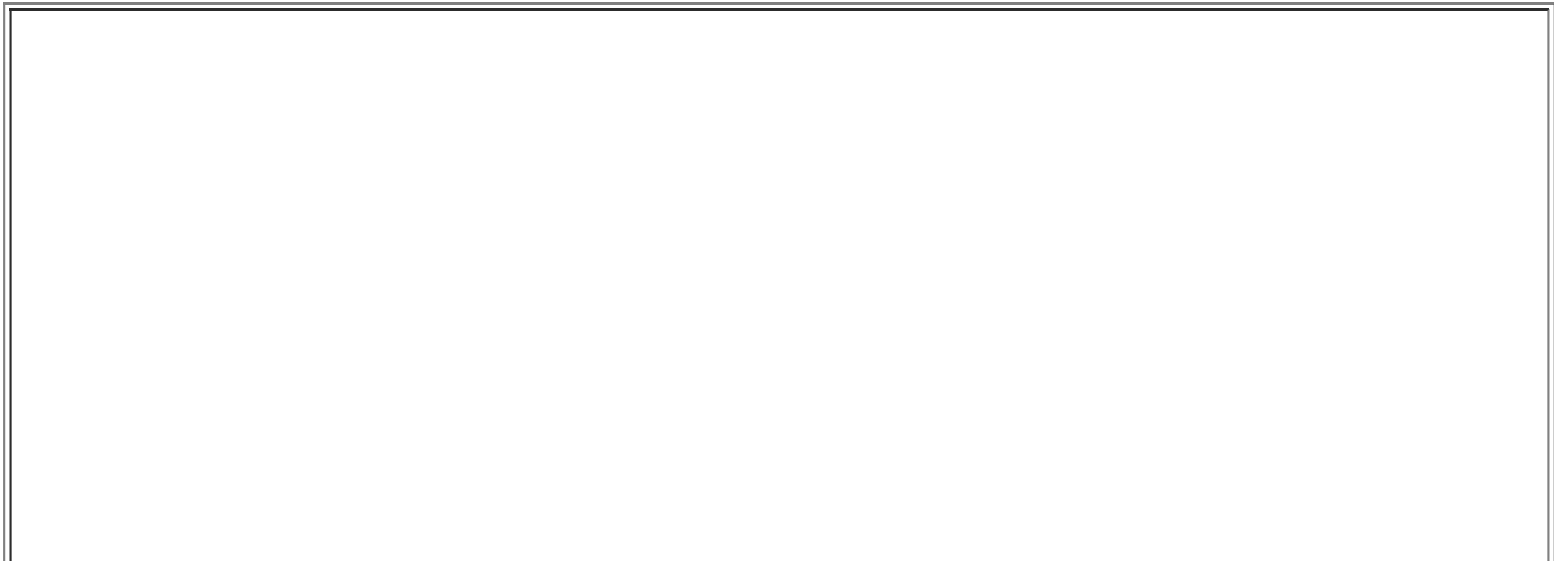
Posteriorment, i fins als anys vuitanta, va sortir la col·lecció "Historias selección", que en diverses sèries temàtiques recuperava títols ja publicats i també incorporava títols i autors nous, com les novel·les de la "Serie ciencia ficción" que va iniciar Sebastià Estradé amb *Es pronto para vivir*, *Genestel*, *Formas diferentes* i *Una ciudad en el infierno*, protagonitzades pel professor Parsec, el seu fill Franksey i l'exogen Genestel.

Una bona introducció a l'hàbit de la lectura, també a la lectura de còmics, per mitjà de pàgines il·lustrades i històries de ciència-ficció, que hem d'agrair a la "Col·lecció Històries" i a autors com Sebastià Estradé.

Tomàs Capdevila

TELEVISIÓ

Black Mirror

"Black Mirror" és una sèrie d'episodis televisius amb trames independents creada per Charly Brooker. Es va començar a emetre durant l'any 2011 al Channel 4 britànic i

més tard a l'Estat espanyol per les cadenes TNT i Cuatro. Cada episodi, amb directors, guionistes i actors diferents, només té en comú amb els altres que és una situació distòpica d'una durada entre quaranta-cinc minuts i una hora, en què els mitjans de comunicació, les noves tecnologies i les xarxes socials tenen un paper rellevant. Fet i fet, el títol està inspirat en la pantalla fosca d'un televisor, un monitor d'ordinador, una pantalla d'una tablet o un smartphone apagats.

En una primera temporada (2011) se'n van produir tres episodis: "The National Anthem", "15 Million Merits" i "The Entire History of You". A la segona, en el moment d'editar-se aquest butlletí, n'hem pogut veure dos: "Be Right Back" i "White Bear".

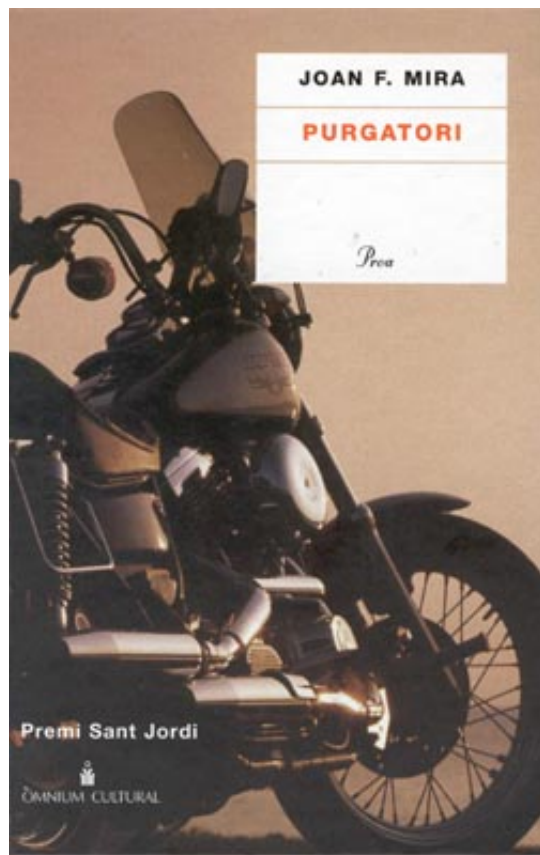
A banda de guions polits, en què res no és sobrer, un dels encerts dels episodis de la sèrie és que es desmarquen clarament del format de sèrie televisiva que sovinteja. L'altre mèrit, potser el més important, es fonamenta en el fet que cada història sacseja la consciència de qui la veu fins al punt de generar una inquietud que es manté durant força temps després d'haver apagat la pantalla; totes les històries tenen una cruesa genuïna, són com un cop de mall que atordeix per la versemblança i la sensació de culpabilitat que generen. Aquest corrent empàtic -"també ens podria passar a nosaltres"- provoca una certa incomoditat que no t'abandona fins que no passen uns quants dies després d'haver vist cada episodi.

"The Entire History of You", per exemple, és una trama efectiva, molt ben construïda, sobre un triangle amorós vertebrada a partir d'una especulació tecnològica que pot transformar la vida de les persones. "15 Million Merits", que en algun moment recorda el film *La isla*, té en comú amb "White Bear" els *reality show* que emeten d'uns anys ençà les cadenes televisives i la perversitat potencial que posseeixen.

Els episodis independents de "Black Mirror" són únics, diferents del que fins ara s'ha fet en televisió. Poden generar incomoditat i fer remoure l'esperit crític, però els aficionats a la ciència-ficció els haurien de conèixer.

TECNOCIÈNCIA EN FICCIÓ

Savis! On sou quan us necessitem?

Joan F. Mira és un d'aquells intel·lectuals que valen una cultura. És un dels nostres savis, un dels autors més sòlids de la nostra llengua, traductor definitiu i un personatge entranyable en el tracte en la distància curta. És a la seva novel·la *Purgatori*, que va ser Premi Sant Jordi 2002, que pertany aquest fragment:

[...] amb un sistema o amb un altre [comunisme i capitalisme] la desgràcia dels homes és creure que tot haurà d'anar sempre millor, que cada dia ha d'haver-hi en aquest món més béns i més virtuts, més màquines, més diners, més justícia, més cultura, més de tot, més salut i menys mort; doncs, no, no hi ha més paradisos que el paradís passat, l'original, com sempre, com havia cregut el poble hebreu des del principi, i l'única realitat és la que expressen els mites, però no els mites moderns sinó els arcaics, els de la Bíblia i els dels pobles que en diem primitius.

Els qui consideren que la tecnociència té com a finalitat satisfer les necessitats humanes, fa temps que saben o haurien de saber que avenç tecnocientífic no és igual a progrés, que només podem parlar de progrés quan els beneficis de la millora tecnocientífica en matèria de salut, alimentació o cultura arriben a tothom.

La mirada d'en Mira sobre la tecnociència i el progrés, que recorda molt la de Saramago i la de Steiner, sembla dir-nos que no ens hi encaparrarem, que no cal que ens queixem de les retallades, que no cal que investiguem ni reflexionem sobre els resultats del que obtinguem de la recerca perquè, com a humanitat, no podem anar més enllà de la Bíblia i els mites clàssics. Hom es pregunta: el Renaixement i la Il·lustració, per exemple, no han aportat res de nou?

En temps de crisi necessitem que els nostres savis ens ajudin a trobar nous camins. A la llum dels clàssics?, sí, d'acord, però mirant endavant amb il·lusió, donant orientacions a les noves generacions, no dient-los que no hi ha més paradisos que el paradís passat.

Sebastià Estradé, escriptor i divulgador

Sebastià Estradé amb Josep Albanell, que llegeix la dedicatòria de l'homenatge que la SCCFF va retre als escriptors veterans el 2007. Cliqueu sobre la foto per ampliar-la.

Sebastià Estradé, escriptor, doctor en dret i enginyer, titulacions que podríem posar per l'ordre que vulgueu, ja al seu primer volum publicat, *Una guerra civil* (1961), recull de vint-i-tres contes, n'inclou quatre o cinc de ciència-ficció (o d'anticipació científica, com a ell li agrada més de dir), singularment "L'emigrant" i "Debat a l'ONU".

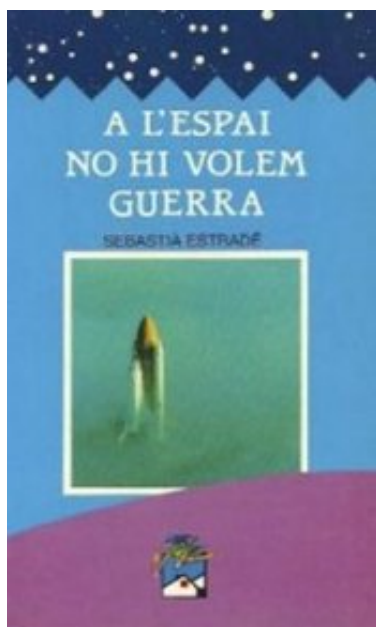
El 1966 publicà *Alarma al cosmòdrom* (traducció catalana d'Albert Jané d'una de les cinc novel·les en castellà de la sèrie d'Estradé "Alarmas"); també el 1966 va publicar *Més enllà no hi ha fronteres*, novel·la juvenil d'aventures extraterrestres, a partir de la misteriosa desaparició d'uns astronautes després de desplegar una missió a la Lluna i la cerca que n'emprenen els fills, i que tingué continuació en *Més enllà del misteri* (1970), amb els mateixos protagonistes, ara enfrontats a un suposat intent de conquerir la Terra, obres amb un rerefons didàctic i un enyorat "més enllà" al títol, evocador de la pèrdua de la seva filla de catorze anys; també aquells anys seixanta Estradé va publicar els contes de la sèrie "Manpat" a la revista "Patufet" (1969), la sèrie "Camins de l'univers" a "Cavall Fort" i altres textos de divulgació, com el volum *De la Terra a l'Infinit* (1966), de difusió de temes espacials, també dedicat "A la meua filla Montserrat, ella que havia estimat l'espai, i ara és al Cel", i amb el qual va voler anar més lluny del vernià *De la Terra a la Lluna*.

També aquests anys Estradé publica algunes novel·les de ciència-ficció en castellà, com *El planeta que podia ser santo* i *El planeta que no quiso morir*, de 1967, i llibres de divulgació, com *Astronáutica*, de 1969.

Paral·lelament, entre 1966 a 1970, al setmanari "Tele/estel", el primer autoritzat en català des del final de la guerra, afavorit per l'interès del director, Andreu-Avel·lí Artís, "Sempronio", per la ciència-ficció i els temes de l'espai, Sebastià Estradé hi va publicar un seguit d'articles de divulgació científica, sobretot de l'exploració espacial, els més remarcables dels quals són els referits a la missió Apollo XI, que el 16 de juliol de 1969 va dur els primers astronautes a la Lluna. Estradé hi féu de corresponsal especial del diari "Tele/express" destacat a la base de Robledo de Chavela.

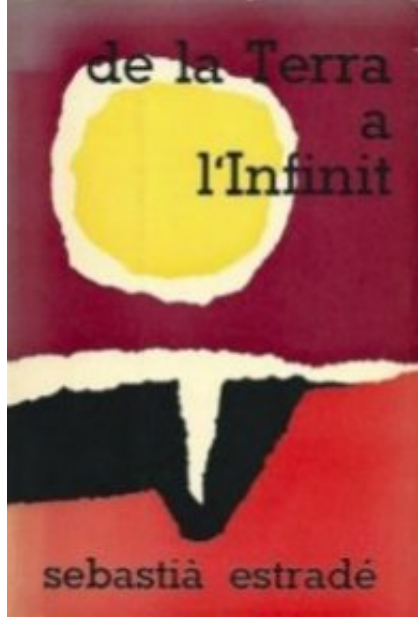

És en aquells anys seixanta, i singularment al voltant de "Tele/estel", que Estradé, juntament amb Màrius Lleget (1917-1988) i Antoni Ribera (1920-2001), forma el primer nucli del que podríem anomenar un moviment de ciència-ficció catalana: uns autors que tant escriuen creació com articles de divulgació científica o d'informació del moviment literari de la ciència-ficció internacional, paral·lelament al que feia pel seu compte Pere Verdaguer des de la Catalunya del Nord.

També els anys setanta, en castellà, Estradé va publicar altres novel·les juvenils com *Genestel* (1971) o *Una ciudad en el infierno* (1973) i, ja els anys vuitanta, *Climber* (1987) i *El retorno de Climber* (1988), entre d'altres. I el 1982 va publicar el llibre juvenil de divulgació ecològica adreçada als joves *Estimeu el vostre entorn*.

El 1993 Sebastià Estradé torna a la ciència-ficció juvenil amb *A l'espai no hi volem guerra*, dins l'esperit didàctic de les seves primeres novel·les: situada en un habitacle còsmic en òrbita entre la Terra i la Lluna, les noves generacions són l'esperança, però els coneixements els reben de mestres adults. I encara, el 1996, *Quan tornis, porta una mica de pluja*, situada en un futur proper en què un grup de joves es dedica a repoblar una zona deshabitada d'un món malmès pels excessos de la industrialització descontrolada.

De 1992 a 1996 Estradé va presidir la secció de dret aeronàutic i de l'espai del Col·legi d'advocats de Barcelona. Estradé s'havia doctorat precisament amb la primera tesi mundial sobre dret de l'espai, que va publicar el 1964 amb el títol *El derecho ante la conquista del espacio*, i per a la qual va ser orientat per Von Braun: així unia les seves dues passions, el dret i l'aventura espacial. També ha format part del cos de juristes de l'Institut internacional de dret de l'espai, òrgan consultiu de les Nacions Unides en la formació del dret de l'espai ultraterrestre.

El darrer volum de creació de Sebastià Estradé ha estat per ara el recull de contes *De tants colors*, de l'any 2006, que vam ressenyar al nostre butlletí núm. 5: entre els deu contes, escrits temps enrere i revisats amb vista a la publicació, en trobàvem ben bé quatre d'acostats a la ciència-ficció, singularment "L'invent", amb la troballa d'un enregistrator de la música interna sorgida dels batecs del cor, i tres de protagonitzats per inventors, savis o tècnics.

jam

RELAT

L'home invisible

Si hagués estat alumne dels professors Jordi José i Manuel Moreno hauria après que les lleis de la física barren el pas a moltes de les propostes de la ciència-ficció, però ell ignorava les lleis de la física, de la mecànica i de l'òptica i, posat a ignorar lleis, fins i tot ignorava la llei que diu que la ignorància de la llei no eximeix de complir-la.

Estava convençut que havia aconseguit dominar el mètode de la invisibilitat. Com en tantes altres coses, els pioners de la teorització ja anaven per bon camí, però havia fet falta arribar a dominar la tecnologia adequada. Amb la nanotecnologia actual era possible. Tot era qüestió de fabricar en sèrie la quantitat necessària de nanomiralls reflectors-refractius birefringents i adherir-los com escates en un xandall de licra amb caputxa integral. Els nanomiralls de l'esquena reflectirien tot allò que tingués al darrere i en refractarien la imatge als miralls del pit, i viceversa, i els de cada braç a l'altre, i els de cada orella, de tal manera que qui el mirés, des de l'angle que fos, no notaria que el seu cos obstaculitzava la visió d'allò que tenia just al darrere, perquè ho reflectiria emmirallat al davant, i així resultaria invisible des de qualsevol punt de vista.

Quan va acabar d'afixar els nanomiralls al xandall, com una xarxa de lluentons en un vestit de festa, se'l va posar, ben cenyit, i es va disposar a experimentar l'invent. Va sortir al carrer, es va acalar la caputxa integral, va fer una passa endavant, i l'èxit va ser categòric, indiscutible. La furgoneta blindada de Prosegur, de tres tones de tara buida, carregada amb cinc mil cinc-cents decímetres cúbics de monedes de cinquanta cèntims d'euro i dos-cents vint quilos d'uniformats apressats, el va envestir sense veure'l ni intuir-lo i li va passar per damunt sense saber que hi fos. La resta d'automòbils que el van anar aplanant van confirmar l'efectivitat de l'invent.

A. Munné-Jordà

C(F)URTS

[www.memoro.org/es-ca/percorso_dett.php?ID=\(68\)](http://www.memoro.org/es-ca/percorso_dett.php?ID=(68))

En mitja dotzena de filmets, un tast de noranta anys de vida plena de Sebastià Estradé, en què la ciència-ficció i la divulgació científica han tingut un lloc destacat.

BESTIOLES GALÀCTIQUES

del Manual de Supervivència Estel·lar d'en Jordi Gort

La raça extraterrestre dels morfrutans (*Lampas prasinus*) va ser de gran ajuda per a la humanitat en aquells temps en què va començar a manifestar-se la consciència galàctica al nostre planeta. Els morfrutans van establir relacions subliminars amb la ment col·lectiva de la nostra espècie per tal d'ajudar-la telepàticament en la implantació de l'era galàctica. Es tracta d'una civilització molt antiga a la qual agrada viure en senzills pobles sense tecnologia que construeixen en qualsevol dels infinits mons que acostumen a visitar, d'aquest univers i d'altres.

Del Manual de Supervivència Estel·lar. Ref: 2hhwgr68

Recordeu que la sortida del número 37 coincidirà amb el començament de l'estiu.